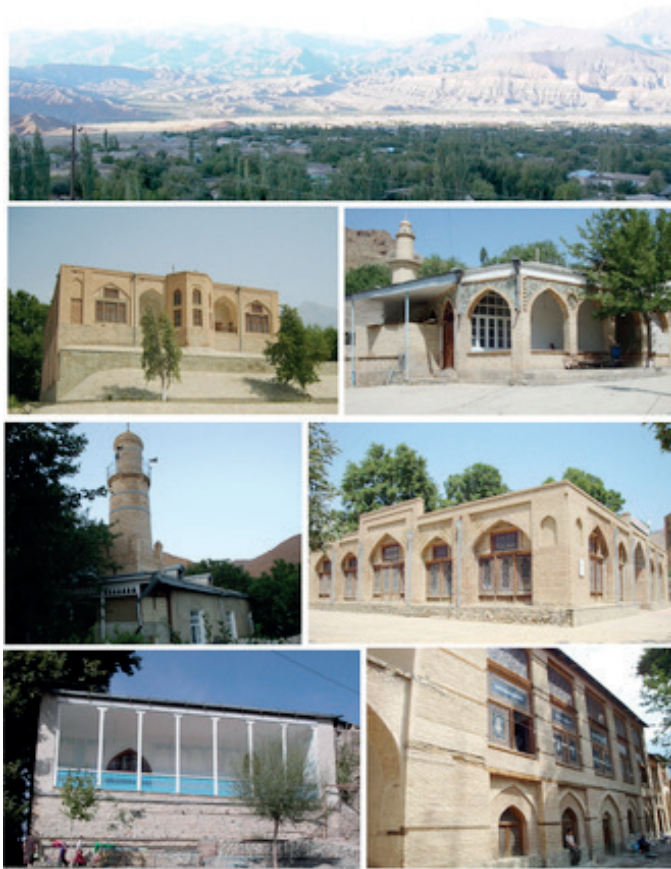

Şuşa, Ordubad, bir də Ağdamın “İmarət”i

Tariximizin daş yaddaşları ICESCO irs siyahısında

Xəbər verildiyi kimi, bu günlərdə “Şuşa Şəhər Dövlət Qoruğu”, Ağdam “İmarət” Tarix-Memarlıq Muzey Kompleksi və qədim Ordubad şəhəri İslam Dünyası Təhsil, Elm və Mədəniyyət Təşkilatı olan ICESCO tərəfindən İslam Dünyası İrsinin İlk Siyahısına daxil edilib. Qurumun Daşkənddə keçirilən 13-cü sessiyasında bu barədə rəsmi qərar verilib.

Milli mədəniyyət beşiyimiz olan Şuşanın ICESCO-nun Siyahısına daxil edilməsi bu qoruq-şəhərin dirçəlməkdə olan tarixi-mədəni irsinə verilən dəyərin əyani təəcəssümüdür. Xatırladaq ki, hələ 2023-cü ildə Şuşa “Türk dünyasının mədəniyyət paytaxtı”, 2024-cü ildə isə İslam Dünyasının Mədəniyyət Paytaxtı elan edilmişdi.

İlk dəfə olaraq beynəlxalq səviyyədə layiqli qiymətini alan Ağdamın məşhur tarixi-memarlıq kompleksində Qarabağ xanlığının əsasını qoyan Pənahəli xanın imarəti, onun və oğlu İbrahimxəlil xanla nəvəsi Mehdiqulu xanın qəbirüstü türbələri, həmçinin Xurşidbanu Natəvanın, digər tanınmış şəxslərin məzarları yerləşir. “İmarət” bundan sonra daha etibarlı qorunacaq.

Ordubada gəlincə, bu şəhər 1977-ci ildən başlayaraq tarix-memarlıq qoruğu statusu daşıyır və 2001-ci ildən UNESCO-nun İlk Siyahısındadır. 2024-cü il fevralın 21-də isə Prezident İlham Əliyev “Ordubad” qoruğunun yaradılması haqqında sərəncam imzalayıb. Budur, artıq həmin qoruq İslam Dünyası İrsinin İlk Siyahısında yer alıb. Qədim tarixi ilə zəngin olan Ordubad haqqında bir qədər ətraflı söhbət açmaq istəyirik.

XVII əsr tarixçisi İsgəndər Münşi yazırdı: “Günəş Ordubadın ulduzudur. O, behiştə verilən tarifə layiqdir. Huri-mələklərin gözü-nü onun Nəzərə dağı işıqlandırır”. Doğru qənaətdir. Çünki bu şəhər İslam mədəniyyətinin yayıldığı, ticarət və tolerantlıq mərkəzi kimi tanınan bir məkandır. Görənlər bilir ki, onun dar küçələri, qədim

tikililəri, türbələri, kəhrizləri regionun zəngin tarixini canlı şəkildə əks etdirir. Şəhərin orta əsrlərdən qalma strukturu - məscidlər, hamamlar, karvansaraylar, bazar meydanları, yaşayış evləri və ticarət yolları üzərindəki mövqeyi diqqət çəkir. Bu onun qədimdən hərbi və ticarət mərkəzi kimi mövcudluğunu göstərir.

Elə Ordubadın adı da öz mənşəyini “ordu” (ordu, hərbi düşərgə) və “bad” (şəhər, məskən) sözlərindən alır, mənaca isə “qədim şəhər” və ya “ordu şəhəri” mənasını verir. Bura VII əsrdən etibarən İslam dininin regiona yayılması ilə bu adda mədəniyyətin integrasiya mərkəzlərindən birinə çevrilib.

Əsrlər sonra ucalan Anbaras, Cümə, Dilbər, Mingis, Sərsəhər, Təkeşiyi kimi məscidlər, Ordubad hamamı, karvansaraylar və yaşayış kompleksləri İslam memarlığının tipik nümunələridir. Onlardan biri - Dilbər məscidi qadınların cəmiyyətdəki rolunu şərəfləndirmək üçün Naxçıvan xanı Kərim xanın qızı Dilbər xanım tərəfindən tikilib və regionda dini tolerantlığın nümunəsi kimi qəbul olunur.

Ordubadda baramaçılıq geniş yayılıb, bura ərik və üzüm bağları ilə zəngin olub. Tarixi qaynaqlarda qeyd olunur ki, istehsal edilən ipək və kənd təsərrüfatı məhsulları XVI əsrin 2-ci yarısından başlayaraq Ordubaddan Venesiyaya, Marsel, Amsterdam və sair kimi Avropa şəhərlərinə ixrac olunurdu. XX əsrin əvvəllərində keçirilmiş beynəlxalq sərgilərdə Ordubad ipəyi 13 dəfə qızıl medalla təltif edilib. Şəhərin Anbaras, Kürdatal, Mingis, Sərsəhər, Üçtürəlengi adlı tarixi məhəllələrində orta əsr şəhərsalma ənənələri qorunub saxlanılır və bu struktur İslam dünyasının şəhər mədəniyyətinin klassik nümunəsidir.

Qədim diyar tanınmış elm və mədəniyyət xadimləri ilə də məşhurdur. Məhəmməd Tağı Sidqi, Əhməd Ağa Şəmi, Usta Zeynal Nəqqaş, İbrahim Əbilov, Yusif Məmmədəliyev, Məmməd Səid Ordubadi, Əvəz Sadiq, Hüseyn Razi bu sıradadırlar. Buradan pərvazlanan və gələcək 70 yaşı tamam olacaq şair Rüstəm Behrudinin sərhədləri aşan şaman ruhlu poetik nəğmələri dünyanı dolaşır.

Səbrinə od düşən bu nağılların,

Sözü babaların köcündən keçər.

Araz Ordubadda dağ-daşdan deyil,

Axıb adamların içindən keçir.

Ötən ilin yekunlarına və qarşıda duran vəzifələrə həsr olunmuş hesabat yığıncağında qeyd edilib ki, ölkə rəhbərliyi daim rayona diqqət və qayğı göstərir. “Naxçıvan Muxtar Respublikasının sosial-iqtisadi inkişafına dair 2023-2027-ci illər üçün Dövlət Proqramı”na uyğun olaraq 2025-ci ildə Ordubad şəhərinin Baş Planının hazırlanması istiqamətində mühüm addımlar atılıb. Dövlət Proqramı üzrə rayonun avtomobil yollarında əsaslı təmir işləri aparılıb. Cümə məscidinin təmir və yenidənqurma işləri yekunlaşıb. Həmçinin Sərsəhər məscidinin və Ordubad Mədrəsəsinin bərpası ilə əlaqədar layihələndirmə işləri başa çatıb. Şəhərdə layihə-smetə sənədləri yekunlaşan Şəhidlər Xiyabanı Abidə Kompleksinin abadlaşdırılması nəzərdə tutulur. Hazırda Ordubadın mərkəzindəki Ərbabın iş yeri tarixi binasında əsaslı təmir və bərpa işləri davam etdirilir.

Elektrik enerjisi və təbii qazla fasiləsiz təminat, poçt, rabitə və informasiya xidməti, avtomobil nəqliyyatı, məşğulluq, təhsil, səhiyyə, mədəniyyət, idman, ekoloji və digər sahələrdə görülmə işlər də qənaətbəxşdir. Qarşıda duran vəzifələrin həlli sayəsində isə qədim diyar daha da gözəlləşəcək.

Nəhayət, qeyd edək ki, Şuşa Qoruğunun, Ağdamın “İmarət” Kompleksinin və Ordubadın ICESCO-nun İlk Siyahısına daxil edilməsi, həmçinin 2026-cı ildə ölkəmizdə elan edilmiş “Şəhərsalma və Memarlıq İli”nə mühüm töhfədir. Növbəti mərhələdə Mədəniyyət Nazirliyi tərəfindən nominasiyaların ICESCO-nun Əsas Siyahısına daxil edilməsi yönündə zəruri işlər aparılacaq.